

одному только евклидову пространству. В нем заложены более широкие возможности, чем те, которые реализуются в повседневном опыте. Они позволяют ему выступать как отражение риманова – и, можно допустить, также и иного – объективного – пространства. Наше восприятие способно, значит, к перестройке в связи с открытием новых путей в овладении природой <...>» [10].

1. Силантьева И., Клименко Ю. Грим души// Катарсис. – М., 1995, С. 45.
2. Государственный архив Витебской области (ГАВО), ф. 1947, оп 1, д. 3, л. 95.
3. ГАВО, ф. 837, оп 1., д.60, л.12.
4. ГАВО ф. 837, оп 1, д. 58, л. 156.
5. ГАВО, ф. 246, оп 1, д. 309, лл. 17, 17 (об).
6. ГАВО, ф. 246, оп 1, д. 309, л. 44.
7. ГАВО, ф. 837, оп 1, д. 58, л. 41.
8. Катарсис – М., 1994, С. 48.
9. Булгаков М. Избранное. – М., 1980, С. 203.
10. Шемякин Ф. Некоторые аспекты проблемы исследования пространственных восприятий и представлений // Восприятие пространства и времени / под ред. Б.Ананьева. – Л.: Наука, 1969, С. 32 – 35, С. 35.

Гужалоўскі А.А.
МУЗЕІ БЕЛАРУСІ ЯК СКЛАДНІК ІНДУСТРЫІ
КУЛЬТУРНАГА ТУРЫЗМУ
Мінск, Рэспубліка Беларусь

Музеі адыгрываюць значную ролю ў індустрыі культурнага турызма. Яны валодаюць характэрнымі ўласцівасцямі турысцкіх рэсурсаў – атрактыўнасцю, ёмістасцю, тэматычнай накіраванасцю, а па гэтаму ўплываюць на турысцкія плыні і геаграфію размеркавання гэтых плыняў. У апошнія гады цікавасць да музеяў павялічылася не толькі з пункту гледжання іх захавальніцкай, пазнаваўчай, навукова-даследчай сацыяльных функцый, але як да крыніц атрымання прыбытку, у т. л. за кошт прыцягнення турыстаў. Важны сігнал музейнай супольнасці даў Міжнародны савет музеяў, калі правёў міжнародны дзень музеяў 18 мая 2009 г. пад дэвізам “Музеі і турызм”. У Беларусі асэнсаванне музея як найважнейшага кампанента турыстычнай індустрыі толькі пачалося. Пра гэта сведчыць, напрыклад, тое, што пазабюджэтныя сродкі дзяржаўных музеяў, якія фармуюцца пераважна за кошт абслугоўвання наведвальнікаў складаюць у сярэднім 10–15 % ад іх бюджэта. Важным крокам на шляху фармавання новага разумення музея як арганічнай часткі турыстычнай інфраструктуры з’яўляецца аналіз сучаснай музейнай сеткі краіны ў гэтым ракурсе.

Музейная сетка Рэспублікі Беларусь сёння – гэта сукупнасць музейных устаноў розных профіляў, тыпаў, ведамаснага падпарадкавання і форм уласнасці, якая гістарычна склалася на тэрыторыі

краіны. Музейная сетка Беларусі ўвесь час расце. Кожны год на карце краіны з'яўляецца дзясятка новых музеяў і іх філіялаў. Новыя музеі з'яўляюцца не толькі ў сталіцы, але і ў рэгіёнах. Гэта – вынік іх культурнага самавызначэння, пошука ўласнай ідэнтычнасці. Абагульненыя даныя аб музеях Беларусі збіраюцца і сістэматызуюцца ў реестры музейных устаноў краіны. Найлепш вывучана частка музейнай сеткі Беларусі, падпарадкаваная Міністэрству культуры. Збудаваная згодна адміністрацыйна-тэрытарыянаму прынцыпу яна складаецца са 153 музеяў і 60 іх філіялаў, з якіх 13 маюць рэспубліканскае і 140 – рэгіянальнае (абласное, гарадское і раённае) падпарадкаванне. Гэтыя музеі займаюць 312 будынкаў.

Усю сукупнасць музеяў Беларусі як турыстычных аб'ектаў можна структураваць па розных крытэрыях.

Крытэрыі профіля музея паказвае тэндэнцыю стабільнага колькаснага і якаснага развіцця ў краіне традыцыйных профільных груп. Адначасова адбываецца далейшая профільная спецыялізацыя музеяў адпаведна больш вузкім навуковым дысцыплінам і сферам чалавечай дзейнасці. Усе музеі Міністэрства культуры размеркаваны па профільных групам наступным чынам: краязнаўчыя – 50%, гістарычныя – 23%, мастацкія – 13%, літаратурныя – 10 %, іншыя – 4%.

Як бачна з ўзгаданых лічбаў, палова ад агульнай колькасці музеяў Міністэрства культуры маюць краязнаўчы профіль. Абсалютная большасць іх была створана ў савецкі час, адпаведна задачам і стандартам той эпохі. У 1990-я гг. у сувязі з трансфармацыямі ў грамадскім жыцці змяніўся статус краязнаўчага музея. Масавай перапрафілізацыі гэтых музеяў, да чаго заклікалі найбольш радыкальныя рэфарматары, не адбылося. Іх дзейнасць па-ранейшаму мае комплексны характар, але змянілася іх сацыяльная роля. Паступова з прапагандысцкіх устаноў, дзе культура і асвета займалі падпарадкаванае становішча, краязнаўчыя музеі пераўтвараюцца ў навукова-адукацыйныя цэнтры рэгіянальнай культуры, якая сёння запатрабавана на турыстычным рынку.

Адным з прыкладаў падобнага пераўтварэння з'яўляецца праца Гомельскага палаца-паркавага ансамбля Румянцавых-Паскевічаў. Тут упершыню ў беларускай музейнай практыцы з мэтай пашырэння адукацыйна-рэкрэацыйных паслуг быў створаны аддзел турызму. Рэалізавана шэраг наватарскіх выставачных праектаў, напрыклад, «Таямніцы высокай моды» з удзелам В. Юдашкіна (2010). На працягу 1990–2000-х гг. сфармавалася новае аблічча Віцебскага абласнога краязнаўчага музея. У 1995 г. у ім адкрылася стацыянарная экспазіцыя, прысвечаная Вялікай Айчыннай вайне, у 1998 г. – стацыянарная выстава «Старажытны Віцебск», у 2003 г. – экспазіцыя, якая распавядае пра прыроду края. На працягу 1990-х гг. сучасны вы-

гляд набыла экспазіцыя Магілёўскага абласнога краязнаўчага музея імя Е. Р. Раманава.

Да раённых краязнаўчых музеяў новага пакалення адносяцца Краснапольскі раённы гісторыка-этнаграфічны музей (1991), Івацэвіцкі раённы гісторыка-краязнаўчы музей (1993), Дрыбінскі раённы гісторыка-этнаграфічны музей (1995), Хацімскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей (1998), «Пружанскі палацык» (1999), Чачэрскі гісторыка-этнаграфічны музей (2004), Добрушскі раённы краязнаўчы музей (2005). Шклоўскі раённы гісторыка-краязнаўчы музей (2007). Яны пашыраюць турыстычныя магчымасці краіны і развіваюцца тэрытарыяльна. Сёння многія з іх уяўляюць ужо не адзін музей, а кангламерат музеяў, якія адлюстроўваюць гістарычнае мінулае і прыроды асаблівасці края і дэманструюць разнастайнасць музейных форм – ад традыцыйных калекцыйных музеяў да экамузеяў (Музейны комплекс гісторыі і культуры Аршаншчыны, Барысаўскі дзяржаўны аб'яднаны музей).

Значныя перспектывы прыцягнення турыстаў маюць музеі гістарычнага профіля за кошт іх спецыялізацыі, напрыклад стварэння археалагічных і этнаграфічных музеяў, музеяў на месцах падзей. Музей этнаграфіі – філіял Магілёўскага абласнога краязнаўчага музея імя Е. Р. Раманава адкрыў стацыянарныя экспазіцыі «Зямлі роднай кругазварот» (1999), прысвечаную побыту сялян канца XIX – пачатку XX ст. і «Магілёў губернскі» (2004), якая распавядае пра жыццё гараджан у той жа час. Экспазіцыя Мотальскага музея фальклору, этнаграфіі і народнай творчасці, адкрытага ў 1995 г. накіравана на раскрыццё рэгіянальных адметнасцяў матэрыяльнай і духоўнай культуры заходняга Палесся. У 2008 г. адкрыўся новы раздзел экспазіцыі музея ў будынку ветранага млыну, які знаёміць з унікальнымі драўлянымі механізмамі, тэхналогіяй размолу зерня. Фармаванню культурнага плюралізма, засваенню насельніцтвам каштоўнасцяў сваёй і іншых культур рэгіёна спрыяе Іўеўскі музей нацыянальных культур, адчынены ў 2009 г.

Характэрнай адметнасцю апошняга часу было стварэнне музеяў гісторыі гарадоў Беларусі – Брэста ў 1998 г, Магілёва ў 2002 г., Наваполацка ў 2008 г., Оршы ў 2008 г., Гомеля ў 2009 г., Светлагорска ў 2009 г.

Як і ў савецкі час, вялікая ўвага з боку беларускіх ўладаў надаецца музейнай інтэрпрэтацыі падзей Вялікай Айчыннай вайны. Гэта праявілася ў шматлікіх юбілейных выставах, а таксама ў здзяйсненні такіх маштабных праектаў як філіял «5 форт» Мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой» (2000), Гомельскі абласны музей ваеннай славы (2005) з філіялам – Музеям крыміналістыкі (2010), новы Белдзяржмузей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Падзеі беларус-

кай ваеннай гісторыі, аддалення ў часе атрымалі больш сціплае экспазіцыйнае ўвасабленне, напрыклад у Музеі-сядзібе Т. Касцюшкі адкрытым ў 2004 г. ва ўрочышчы Мерачоўшчына Брэсцкай вобласці.

Сёння ў турыстаў вялікім попытам карыстаюцца новыя беларускія музеі мастацкага профілю. У 1992 г. паводле рашэння аблвыканкаму ў помніку архітэктуры XIX ст. адкрыўся філіял Віцебскага абласнога краязнаўчага музея – Віцебскі мастацкі музей. У яго экспазіцыі прадстаўлены творы класікаў беларускага мастацтва (С. Заранкі, І. Хруцкага, В. Бялыніцкага-Бірулі, Ю. Пэна), выкладчыкаў і выпускнікоў Віцебскага мастацкага тэхнікума (В. Сухаверкава, В. Цвірко, І. Ахрэмчыка) і сучасных віцебскіх мастакоў. Магілёўскі абласны мастацкі музей імя П. В. Масленнікава разгарнуў сваю першую сталую экспазіцыю ў 1994 г. у помніку архітэктуры пачатку XX ст. – будынку былога сялянскага банка. У ёй прадстаўлены рэтраспецыя творчасці народнага мастака П. В. Масленнікава, прысвечаны яму мемарыяльны пакой, тэматычны зал «Захаваная спадчына». Астатнія дзесяць залаў аддадзены пад часовыя выставы.

У 1997 г. у бацькоўскім доме мастака ў Віцебску быў адкрыты Дом-музей Марка Шагала. Яго экспазіцыя змяшчае прадметы побыту гараджан канца XIX – пачатку XX ст., а таксама фотаздымкі і копіі архіўных дакументаў, якія распавядаюць пра гады жыцця М. Шагала і яго сям’і ў Віцебску. У Арт-цэнтры дома-музея рэгулярна праводзяцца выставы з уласнага фондавага збору, а таксама твораў сучасных беларускіх і замежных мастакоў. Міжнародную вядомасць атрымалі Шагалаўскія дні, якія штогод праводзіць дом-музей.

У год адкрыцця Дома-музея Марка Шагала, ў Мінску пачаліся работы па стварэнні Музея сучаснага выяўленчага мастацтва. З моманту ўрачыстага адкрыцця ў 1998 г. музей быў арганізатарам альбо ўдзельнікам больш 400 выстаў беларускіх і замежных мастакоў. У рамках папулярызацыі айчыннага мастацтва добравядомыя сталі праграмы музея – «Новыя імёны», «Прадстаўляем рэгіён», «Новая калекцыя».

Падчас святкавання 200-годдзя з дня нараджэння мастака В. Ваньковіча, у Мінску адкрыўся новы філіял Нацыянальнага мастацкага музея – Дом Ваньковічаў. Культура і мастацтва першай паловы XIX ст. Аўтары яго праекта ставілі на мэце аднавіць гарадскую сядзібу паэта як адзін з цэнтраў культурнага жыцця сталіцы, месца правядзення мастацкіх выстаў, літаратурных і музычных вечарын. У экспазіцыі музея прадстаўлены арыгіналы твораў сучаснікаў В. Ваньковіча – Я. Рустэма, Я. Дамеля, І. Хруцкага, А. Манюшкі.

Жаданне адкрыць музей у майстэрні, дзе народны мастак Беларусі З. Азгур працаваў апошнія адзінаццаць гадоў свайго жыцця было выказана самім майстрам. Ён імкнуўся сабраць у майстэрні ўсе гіпсавыя арыгіналы сваіх работ. Таму ў 2000 г., калі Мемарыяльны

музей З. І. Азгура быў адкрыты для наведвальнікаў, у ім была найбольш поўна прадстаўлена яго творчая спадчына.

У 2002 г. свае дзверы для наведвальнікаў адкрылі два рэгіянальных мастацкіх музея. Экспазіцыя Брэсцкага мастацкага музея, створанага ў Паўднёвай казарме Брэсцкай крэпасці ў статусе філіяла абласнога краязнаўчага музея дазваляе ўявіць шлях развіцця мастацтва на Брэстчыне ў XX – пачатку XXI стст. Карцінная галерэя Г. Х. Вашчанка ў Гомелі знаёміць наведвальнікаў з творамі народнага мастака Беларусі і іншымі выдатнымі прадстаўнікамі сучаснага айчыннага мастацтва.

У 2005 г. са складу Цэнтра гісторыі і культуры Акцябрскага раёна была выведзена ў якасці самастойнай музейнай установы Карцінная галерэя Л. Н. Дробава. Яе экспазіцыя складаецца са 120 жывапісных работ, перададзеных аўтарам у галерэю яшчэ пры жыцці і мемарыяльнага раздзела. У тым жа годзе адкрылася Крупская мастацкая галерэя – філіял Крупскага раённага гісторыка-краязнаўчага музея (1995). З 2007 г. працуе Буда-Кашалёўская карцінная галерэя імя народнага мастака СССР ураджэнца раёна Я. Я. Маісеенка.

У снежні 2010 г. пасля заканчэння рэстаўрацыі і музеефікацыі адбылося ўрачыстае адкрыццё філіяла Нацыянальнага мастацкага музея – замкавага комплекса «Мір». Прыцягненню ўвагі з боку турыстаў паспрыяла ўключэнне замкавага комплекса ў Спіс помнікаў сусветнай культурнай і прыроднай спадчыны ЮНЭСКО.

Да новых стабільна запатрабаваных турыстамі літаратурных музеяў Беларусі адносіцца Музей «Акопы» – філіял Літаратурнага музея Я. Купалы, адкрыты ў 1992 г. да 110-годдзя песьняра ў адноўленай сядзібе, якую арандавала яго маці і дзе ў поўнай меры раскрыўся геній Купалы. Музей Максіма Гарэцкага – філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, адкрыўся ў 1993 г. у адноўленай бацькоўскай хаце пісьменніка ў в. Багацькаўка Мсціслаўскага раёна. Падчас святкавання 200-годдзя з дня нараджэння А. Міцкевіча, у 1998 г. на месцы яго нараджэння адкрыўся Музей-сядзіба «Завоссе» – філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Музей уяўляе рэканструкцыю шляхецкага фальварка канца XVIII ст. У залах сядзібнага дома разгорнута літаратурна-дакументальная экспазіцыя «Вяртанне пана Тадэвуша», якая знаёміць з гісторыяй фальварка, дэманструе адноўленыя інтэр'еры сядзібы, малюе вобразы яе жыхароў. Адной з найважнейшых спробаў ушанаваць памяць слаўтага беларускага пісьменніка з бліжэйшай да нас эпохі было адкрыццё новага філіяла Музейнага комплекса гісторыі і культуры Аршаншчына – Музея ўладзіміра Караткевіча. Гэта падзея была прымеркавана да святкавання 70-годдзя пісьменніка ў 2000 г. Другому класіку беларускай літаратуры прысвячаўся Музей-сядзіба Васіля Быкава, адкрыты ў

якасці філіяла Ушацкага музея народнай славы імя У. Е. Лабанка ў 2004 г.

Зусім нешматлікая ў Рэспубліцы Беларусь профільная група прыродазнаўчых музеяў. Акрамя Музея прыроды і экалогіі Рэспублікі Беларусь (1992), які ўвабраў прыродазнаўчыя калекцыі былога Дзяржаўнага музея БССР і знаходзіцца ў падпарадкаванні Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяродзя Рэспублікі Беларусь, лепшыя ўзоры флоры і фаўны Беларусі захоўваюцца ў музеях прыроды нацыянальных паркаў «Белавежская пушча» (1950), «Бярэзінскі біясферны запаведнік» (1960), «Прыпяцкі» (2001). Яны ўжо сталі арганічнай часткай турыстычных маршрутаў.

Крытэрыў ведамаснай падпарадкаванасці дазваляе прыйсці да высновы пра рэзкае павелічэнне ў наш час запатрабаванасці музея з боку розных дзяржаўных структур. У гэты час музейная сетка краіны павялічвалася пераважна за кошт разнастайных ведамасных музеяў, лепшыя з якіх наблізіліся па ўзроўні да музейных устаноў Міністэрства культуры. Ведамасных музеяў каля 200. Іх турыстычны патэнцыял амаль не выкарыстоўваецца. Большасць з іх мае гістарычны профіль, презентуючы ў экспазыцыі біяграфію ўстановы-стваральніка альбо нейкай галіны. Да буйнейшых ведамасных музеяў Беларусі адносяцца Музей гісторыі медыцыны Беларусі Міністэрства аховы здароўя (1993), Музей сувязі РУП «Белтэлекам» (1993), Музей мастацтва цацкі пры Тэатры цацак (1996), Музей Мінскага аддзялення Беларускай чыгункі (1998) Музей пажарнай і аварыйна-выратавальнай справы МНС (2001), Музей крыміналістыкі МУС (2001), Музей Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь (2001), Музея ваеннай гісторыі Рэспублікі Беларусь Міністэрства абароны (2002), Музей гісторыі Савецкага раёна г. Мінска (2003), Музей беларускага тэлебачання і радыё Белтэлерадыёкампаніі (2004), Музей гісторыі спажывецкай кааперацыі ў Камянцы (2004), Музей гісторыі дарожнай гаспадаркі Белдарбуда (2004), Музей паштовай сувязі Гомельскага філіяла РУП «Белпошта» (2005), Музей беларускай мытні Мытнага камітэта (2006), Музей алімпійскай славы Беларусі НАК (2006), Музей гісторыі БДУ (2006), Гісторыка-дэманстрацыйны цэнтр КДБ (2007), Музей вады НДІ выкарыстання водных рэсурсаў (2007) Музей гісторыі прафсаюзаўнага руху Беларусі ФПБ (2007).

Арганічнай часткай музейнай сеткі Рэспублікі Беларусь з'яўляюцца музеі Міністэрства адукацыі, пераважная большасць якіх па-ранейшаму знаходзіцца ў сярэдніх навучальных установах. Іх каля 1, 4 тыс. Арганізацыйна-метадычнае забеспячэнне работы музеяў школ і прафесійна-тэхнічных устаноў адукацыі ажыццяўляюць турысцка-экалагічныя цэнтры дзяцей і моладзі. Цікавымі экспазыцыямі і формамі выхаваўчай работы вызначаюцца Музей баявой славы імя П.

М. Гаўрылава СШ №26 г. Брэста (1992), Музей «Якуб Колас і Палесе» Синкевицкай СШ Лунінецкага раёна (1992), Музей сясцёр міласэрнасці ў СШ №32 г. Гродна. Музей гісторыі авіяцыі СШ №1 г. Мінска (1999), Музей «Мой родны кут» СШ №181 г. Мінска (2002), Музей «Побыт беларусаў XIX ст.» СШ №68 г. Мінска (2003), Музей гісторыі вылічальнай тэхнікі гімназіі №1 г. Мядзела (2009) У 2000 г. званне «народны» атрымаў Музей баявой славы СШ №104 г. Мінска, у 2003 г. – Музей гісторыі адукацыі 12-й гімназіі г. Мінска.

Крытэрыі формы ўласнасці дэманструе сацыяльна-эканамічныя пераўтварэнні, якія адбыліся ў беларускім грамадстве на працягу апошніх дваццаці гадоў. Ён дазваляе аналізаваць рост музейнай сеткі за кошт не толькі дзяржаўных, але прыватных музеяў. Новы маральна-палітычны клімат, які ўзнік пасля абвешчэння Рэспублікі Беларусь, працэс дэмакратызацыі жыцця ў краіне не маглі не адбіцца на прыватным калекцыяніраванні. Нацыянальнае заканадаўства вызначыла статус прыватных музеяў Беларусі, падзяліўшы музейны фонд на дзяржаўную і недзяржаўную часткі. Першы музей, як вынік прыватнай калекцыянерскай дзейнасці паўстаў у ліпені 1993 г. на падмурку збору вядомага віцебскага калекцыянера І. Д. Галькевіча. Экспазіцыя адзінага ў рэспубліцы Музея прыватных калекцый – філіяла Віцебскага абласнога краязнаўчага музея займае чатыры залы і знаёміць наведвальнікаў з прадметамі побыту, археалогіі, нумізматыкай, пячаткамі, скульптурамі, значкамі, знакамі і жэтонамі розных дзяржаў і перыядаў. Літаратурная частка калекцыі прадстаўленая комплексам дакументаў і кнігамі з аўтографамі вядомых пісьменнікаў. Акрамя пастаяннай экспазіцыі, у музеі праходзяць выставы з прыватных збораў гараджан і фондаў Віцебскага абласнога краязнаўчага музея.

У 1994 г. у выніку намаганняў літаратара і прадпрымальніка Я. Д. Будзінаса адкрыла свае дзверы прыватнае ўнітарнае прадпрыемства Музейны комплекс старажытных народных рамёстваў і тэхналогій «Дудуткі». Сёння комплекс «Дадуткі», з'яўляючыся неад'емнай часткай турыстычнай інфраструктуры Беларусі атрымаў міжнародную вядомасць. Адзіная ў краіне аптэка-музей была адроджана ў 1996 г. у памяшканні аптэкі Гродзенскага езуіцкага кляштара навукова-вытворчым кааператывам «Біятэст». У снежні 1999 г. у Старых Дарогах Мінскай вобл. адбылося адкрыццё прыватнага музея А. Я. Беллага. Падмурак музея склала калекцыя па гісторыі і культуры Беларусі (жывапіс, графіка, скульптура, медалі, нумізматыка), якая стваралася ўладальнікам на працягу ўсяго жыцця. Экспазіцыя музея разгорнута ў 8 залах і змяшчае каля 4 тыс. прадметаў. Адзіны ў Беларусі музей гісторыі фатаграфіі «Свет фота» ёсць таксама вынікам калекцыянерскай дзейнасці прыватнай асобы – мінчаніна В. П. Суглоба. У экспазіцыі музея, адкрытага ў 2004 г. сёння прадстаўлена больш 1, 5 тыс.

фотаапаратаў XIX–XX стст. У 2007 г. у Полацку напярэдадні 90-годдзя з дня Кастрычніцкай рэвалюцыі адкрыўся адзіны ў Беларусі прыватны музей «Эпоха Леніна». Яго стваральнік М. Панкрат прадставіў у экспазіцыі больш 400 скульптур і іншых пластычных выяў У. І. Леніна і дзеячоў рэвалюцыйнага руху.

У Слоніме на ўласным падворку М. І. Рылко дзейнічае прыватны музей-майстэрня «Беларускае мястэчка канца XIX – пачатку XX ст.». У вёсцы Немнова турысты, што наведваюць Аўгустоўскі канал аглядаюць прыватны музей Л. І. Зажэцкай, прысвечаны гісторыі гэтага гідратэхнічнага збудавання. У Ракаве вялікім турыстычным попытам карыстаецца Арт-галерэя Фелікса Янушкевіча.

Сведчаннем сацыяльна-эканамічных змен сталі таксама музеі, створаныя грамадскімі арганізацыямі Беларусі – Віцебскі музей воінаў-інтэрнацыяналістаў (1995), Музей гісторыі і культуры яўрэяў Беларусі (2002), Музей беларускіх остарбайтэраў Фонда «Узаемапаразуменне і прымірэнне» (2005), Музей камсамольскага і маладзёжнага руху БРСМ (2005), Музей авіяцыйнай тэхнікі Цэнтральнага аэраклуба ДТСААФ у п. Баравая (2009). З’явіліся таксама муніцыпальныя (Музей гісторыі горада Мінска, 2010) і царкоўныя (Царкоўна-археалагічны кабінет Мінскай Духоўнай Акадэміі ў Жыровічах, 2001) музеі.

Крытэрыў спосаба захавання і прэзентацыі культурнай спадчыны сведчыць пра пераасэнсаванне, пашырэнне паняцця «музейны прадмет» і «музей». Гэты крытэрыў дазваляе выдзяліць музей-запаведнікі, скансэны, экамузеі з асноўнай масы традыцыйных музейных устаноў і разглядаць іх як самастойныя тыпы музеяў, якія валодаюць найвялікшым турыстычным патэнцыялам. Канец XX – пачатак XXI ст. былі часам плённага развіцця Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка. У 1998 г. у яго складзе адкрыўся Музей традыцыйнага ручнога ткацтва Паазер’я, у 2004 г. – Дзіцячы музей, у 2005 г. – Прыродна-экалагічны музей.

У гісторыка-культурным запаведніку «Заслаўе» у 1992 г. расчыніў свае дзверы музейна-выставачны комплекс, дзе пачалі працаваць сталыя экспазіцыі «Зала габеленаў» і «Музыка вячорак», а таксама зала часовых выстаў. Адбылася музеефікацыя аб’ектаў этнаграфічнага комплексу – млына, хаты завознікаў, кузні і свірана, дзе адразу ж пачаліся музейна-педагагічныя заняткі і тэатралізаваныя экскурсіі. У 2005 г. у складзе запаведніка адкрыўся Дзіцячы музей міфалогіі і леса. Ідзе праца па музеефікацыі гарадзішча «Замэчак» і заслаўскага замка.

Пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 2 ліпеня 1993 г. «Аб мерах па адраджэнню гістарычна-культурнай спадчыны і развіцця г. Нясвіжа» была прынята прапанова Міністэрства культуры,

Мінскага аблвыканкама і Нясвіжскага райвыканкама аб стварэнні на падмурку палаца-паркавага ансамбля і іншых помнікаў гісторыі і культуры горада Нацыянальнага гістарычна-культурнага запаведніка «Нясвіж». Пры гэтым улічвалася выключная каштоўнасць, значнае месца і роля старажытнага горада і помнікаў гісторыі, археалогіі, архітэктуры, што захаваліся ў ім, у агульнанацыянальнай спадчыне. Сёння музей-запаведнік уяўляе складаную сістэму аб'ектаў і ахоўных тэрыторый, аб'яднаных паміж сабою гістарычна, тэматычна і функцыянальна. У яго склад уваходзяць палаца-паркавы ансамбль XVI–XIX стст., комплекс былога кляштара езуітаў XVI–XIX стст., паркавы комплекс «Альба» XVII–XVIII стст., тэрыторыя былога калегіума з ацалелымі будынкамі казармаў XIX ст., былы заезны двор XIX ст., будынак былой плябаніі XVII ст., гарадская ратуша з гандлёвымі радамі XVI–XVIII стст., Слуцкая брама XVI–XVIII стст., Дом рамесніка 1721 г., комплекс былога кляштара бенедыктынак XVI–XVIII стст. У 2005 г. «Архітэктурна-культурны комплекс резідэнцыі рода Радзівілаў у Нясвіжы» быў уключаны ў Спіс помнікаў сусветнай культурнай і прыроднай спадчыны ЮНЭСКО, што значна павысла яго прыцягальнасць на турыстычным рынку.

На мяжы XX–XXI стст. супрацоўнікі Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту, вядомага ўласным арыгінальнымі наватарскімі напрацоўкамі ў рабоце з турыстамі сфармавалі новыя экспазіцыйныя сектары «Паазер'е» і «Падняпроўе», частка якіх яшчэ знаходзіцца ў стадыі рэстаўрацыі.

Симакова И.Н.

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ЭТНОГРАФИЧЕСКИЕ МУЗЕИ БЕЛАРУСИ КАК ОБЪЕКТЫ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМА

Минск, Республика Беларусь

В условиях развития тенденций глобализации популяризацию самобытной традиционной культуры можно рассматривать как способ сохранения этнических особенностей каждого народа с одной стороны, и как средство привлечения туристов с другой. Именно этническое, самобытное, традиционное – это то, что выделяет один народ среди других, отражает его уникальность. Актуализация этнографического наследия является одной из важнейших задач музеев.

Сохранением и популяризацией этнографического наследия в Беларуси занимаются комплексные (краеведческие), историко-этнографические и этнографические музеи. Однако традиционные экспозиции многочисленных краеведческих музеев, строятся по стандартной схеме: природа – история края – этнография. Однотипные